

МОРАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УТВОРЧОСТІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

А Розкриваються підходи І.П. Котляревського до ідеї морального та патріотичного виховання особистості. Аналізується взаємозв'язок названих аспектів виховання.

Ключові слова: І.П. Котляревський, морально-патріотичне виховання, педагогіка, світогляд, суспільство.

Постановка проблеми. Глобальні зміни, які відбуваються зараз в інтеграційному напрямку, включаючи освітній простір, зумовлюють обов'язкову потребу в модернізації української системи освіти, розвиток та самовдосконалення інтелектуального та світоглядного потенціалу нашого суспільства, особливо молоді. Одне з основних завдань національної освіти, педагогів-практиків, науковців вивчення та використання найкращого історичного досвіду педагогічної спадщини просвітителів, громадських діячів, педагогів минулих століть, таких як М. І. Пирогов, К. Д. Ушинський, Л. М. Толстой, В. Г. Короленко, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський і багато інших.

Серед вітчизняних педагогів – історичних особистостей минулого є Іван Петрович Котляревський.

На долю великого культурно-освітнього діяча другої половини XVIII – першої половини XIX століття І.П.Котляревського (1769–1838 рр.), засновника нової української мови і літератури [5, с. 361], педагогу – патріоту та активному громадському діячу відводиться особлива роль.

Цей відрізок історичного розвитку характеризувався в житті України, більша частина території якої входила до складу Російської імперії, періодом глибоких соціально-економічних змін, коли активно відбувався промисловий переворот, формувалися буржуазні відносини, а з іншого боку – загострювалась класова боротьба. В цей час відбувається юридичне оформлення кріпосного права, формування та посилення розвитку передових суспільно-політичних ідей, які впливали на передову частину суспільства та їх активізацію в громадсько-політичному житті країни. І в цей час були написані твори І.П.Котляревського, основою яких були морально-духовне та культурно-патріотичне відтворення української національної ідеї.

У процесі наукового дослідження з'ясовано, що просвітницько-педагогічні ідеї І. П. Котляревського знайшли своє відображення в статтях дослідників радянського періоду, а також за часів незалежної України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Публікації науковців А. Бойко, О. Мазуркевич, В. Мирного, Л. Петренко, І. Пухи, І.Терещенко вивчали окремі аспекти літературно-педагогічної творчості І.П.Котляревського, але ідея взаємозв'язку морально-патріотичного вихован-

ня не розглядалася системно й потребує спеціального дослідження та наукової розробки, узагальнення та використання в практичній педагогічній діяльності.

Метою даної публікації є творчий аналіз літературної спадщини І. П. Котляревського. Аналіз практичної діяльності як громадського просвітника та висвітлення педагогічної ідеї взаємообумовленості морального та патріотичного виховання молоді.

Виклад основного матеріалу. Культурно-просвітницька та педагогічна діяльність І. Котляревського тісно поєднувалася із літературною творчістю. У своїй поемі «Енеїда», п'єсах «Наталка Полтавка», «Москаль-чарівник» – головною була тема високоморального виховання молодого покоління. Він був переконаний, що літературна творчість повинна базуватися на народних звичаях, піснях, думках, «які свідчили про внутрішній стан героя, його характер, світосприйняття» [7, с. 112].

Іван Петрович особливо підкреслював роль педагогічного виховання молоді, спираючись на особливості ідей патріотизму, національно-культурних традицій, на глибокому вивченні української історії, на розумінні та впровадженні української педагогіки в процес матеріалізації щодо формування гармонійно розвиненої особистості.

Ми дотримуємося думки А. Бойко, яка вважає «Без знання своєї історії, культури, свого роду... не можливо виховати патріота України, який би характеризувався національною самовідданістю» [6, с. 331].

І. Котляревський вважав, що основою всебічного виховання молоді є моральне і патріотичне виховання, як один із найважливіших напрямів народної педагогіки. У творах обґрунтована його необхідність формування моральної особистості, здатної любити і вірно служити Батьківщині на основі внутрішньої доброти, співчуття, співпереживання, готовності прийти на захист та допомогу.

Отже І. Котляревський спирається на виховний зміст народних вірувань, щоб сприяти вихованню «в підростаючого покоління любові до свого краю, народу» [7, с. 112]. Висвітлюючи високу моральну культуру, патріотичний стан душі, педагог намагався вплинути на почуття особистості – дитини, спонукати її до справедливих, правильних та необхідних вчинків.

Так, наприклад, у «Пісні на Новий 1805 год пану нашому і батьку князю Куракіну» І. П. Котляревський формує і розвиває образ князя як справедливого, безкорисного, високоморального, патріотичної людини, здатної служити своїй Батьківщині, своєму народу. «І як батько не жаліє живота для нас свого... що ти робиш всім добро, та і робиш з доброї волі» [2, с. 211, 214].

У поемі «Енеїда» він створює образи Енея, Евріала, Низа, Вулкана, які мають високі почуття відповідальності, силу духа, людяності і високої моралі. Він розуміє і підтримує простий український народ. Його внутрішнє бажання досягти взаєморозуміння, відкритості і поваги у людей один до одного при умові формування та розвитку справедливого суспільства.

У п'єсі «Наталка Полтавка» створює образ Наталки, української дівчини, розумної, доброї, чуйної, вірної, але в той же час здатної до боротьби.

У п'єсі «Москаль-чарівник» Тетяна та її чоловік Михайло демонструють людей працелюбних, чесних, які поважають своїх батьків. Це свідчення про наявність високих моральних якостей, чуйності та розуміння життя людей минулої епохи. Це усвідомлення взаємозв'язку духовного внутрішнього світу сучасників зі своїми предками. Це моральний стан людей, який визначає почуття гордості і патріотизму за свій народ, за свою Батьківщину, за свою історію.

Твори І. Котляревського наповнені ідеями народності «всіма відтінками, своєрідними барвами високої якості національного характеру» [3, с. 272].

Найвищим досягненням та критерієм моральності людини Іван Петрович вважає патріотичні почуття та вчинки, тому приділяє велику увагу формуванню духовно-моральних рис у розумінні та практичних проявах, таких як любов до Батьківщини, самовідданість, твердість духу, мужність, вірність громадському обов'язку. Такі ознаки письменник виділяє в першу чергу у простих людей, його симпатії на боці народу, який є носієм людської гідності. Він змальовує духовну велич народу, моральну перевагу його над привілейованими верствами суспільства, постійно під-

тверджуючи, що «героїчні діяння, дух патріотизму є прикметою простих людей» [3, с. 272].

У поемі «Енеїда» воїни троянського війська Низ і Евріал сильні духом і тілом, готові вмерти в бою за гідність, за справедливість, їхні вчинки направляє любов до Вітчизни, героїзм відповідає суті людей, сильних духовно. В той же час на сторінках поеми «Енеїда» письменник засуджував підлість, самодурство, продажність, протекціонізм.

Він піддає різкій критиці лицемірство кріпосницько-чиновницької моралі, в основі якої вседозволеність, хабарництво, цинізм.

І. П. Котляревський обстоює виховання високоморальної, гуманної особистості, що є реальною основою патріотичних почуттів і дій людини. Педагогічне значення морально-патріотичного виховання, їх взаємообумовленість дозволяє глибше пізнати історію, культуру свого народу, сприяє практичному втіленню аспектів морального та патріотичного усвідомлення свого призначення в історії життя кожної особистості. Тому потрібно розуміти, «що відродити сьогодні виховні ідеали народної і наукової педагогіки можна лише через повне сприйняття і самоусвідомлення педагогічних ідей, поглядів, досвіду» [1, с. 9].

Висновок. Таким чином дана публікація відображає частково один із багатогранних аспектів педагогічної, просвітницької діяльності І.П.Котляревського і потребує подальшого історичного систематичного вивчення його спадщини.

Список використаних джерел

1. Бойко, А. Виховні ідеали та педагогічні настанови В.О.Сухомлинського / А. Бойко, М. Степаненко // Педагогічні науки : зб. наук. праць. Випуск 1 (57). – Полтава, 2013. – С. 5–12.
2. Іван Котляревський. Поетичні твори, драматичні твори, листи. – Київ, Наукова думка, 1982. – 217 с.
3. Огородник, І.В. Історія філософської думки в Україні / І.В. Огородник, В.В. Огородник. – Київ : Вища школа, Знання, 1999. – 543 с.
4. Охрименко, О.Г. І.П. Котляревський і мировая культура / О.Г. Охрименко. – Минск, 1969. – 55 с.
5. Пасічник, М.С. Історія України : навч. посіб. / М. С. Пасічник. – Київ : Знання, 2006. – 735 с.
6. Педагогіка : інтегрований курс теорії та історії : навч.-метод. посіб. : у 2-х ч. [А.М. Бойко (ред.)]. – Київ : ВІПОЛ, 2002. – Ч. 2 – 2004. – 498 с.
7. Петренко, Л. Ідея естетичного виховання особистості у творах І. Котляревського / Педагогічні науки : зб. наук. праць. Випуск 56. – Полтава, 2012. – С. 112–115.
8. Храпко, П. Іван Петрович Котляревський. Літературний портрет / П. Храпко. – Київ, 1961. – 102 с.

Дата надходження авторського оригіналу : 05.01.2015

Иноземцев В. А. Морально-патриотическое воспитание личности в творчестве И.П. Котляревского.

А Раскрываются подходы И.П. Котляревского к идее нравственного и патриотического воспитания личности. Анализируется взаимосвязь названных аспектов воспитания.

Ключевые слова: И.П. Котляревский, морально-патриотическое воспитание, педагогика, мировоззрение, общество.

Inozemtsev V. A. The moral and patriotic education of the individual in the works of I. P. Kotlyarevskiy.

S The article describes the approaches of I.P. Kotlyarevskiy to the idea of moral and Patriotic education of the individual, examines the relationship of these aspects of education.

Key words: I. P. Kotlyarevskiy, moral and Patriotic education, pedagogy, world view, society.